

ÇEVİRİ VE TİYATRO: MOLIÉRE ÇEVİRİLERİNİN TÜRK TİYATROSUNA ETKİSİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Şengül, A. (2020). Çeviri ve Tiyatro: Molière Çevirilerinin Türk Tiyatrosuna Etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 78-87.

Geliş Tarihi: 05.02.2020

Kabul Tarihi: 09.05.2020

E-ISSN: 2149-3871

Prof. Dr. Abdullah ŞENGÜL
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
asengul@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-6699-1308

ÖZ

19. asrın ikinci yarısından itibaren Türk kültürü üzerinde güçlü bir Fransız etkisi vardır. Söz konusu etki, Fransızcanın bu coğrafyanın aydınları tarafından bilinmesiyle ilişkilidir. Fransız kültür ve medeniyetinin yakından takip edilmesi, modernleşme sürecinde etkili olur. Önceleri başta askerlik olmak üzere, tıp, mühendislik gibi sahalarda görülen bu etkileşim, Tanzimat'ın ilanımla birlikte sosyal ve kültürel alanda da kendini güçlü bir şekilde gösterir. Şüphesiz Fransızcanın dışında 1856'da Kırım Savaşı sonucu oluşturulan ittifak gibi bazı siyasi gelişmelerin de rolü inkâr edilemez.

Özellikle Fransız okullarının Fransızcaya rağbeti iyice artırması ve Müslüman gençlerin Avrupa'ya, özellikle Fransa'ya gitmeleri Fransız kültür ve edebiyatını daha yakından tanımalarını sağlar. Gördükleri yeniliklerin insanımıza kazandırılması için Batı edebiyatındaki yeni türlerin iyi bir vasıta olduğu düşünülür. Bunların başında gazete ve tiyatro gelir. Bu süreç yeni edebî türlerin yanında yeni bir edebiyat dilini de ortaya çıkarır. Yeni edebiyat dilinin yerleşmesinde tiyatro türünün özellikle Molière çevirilerinin çok önemli katkısı vardır. Tiyatronun diyaloglara dayalı olması, anlatmanın yanında göstermeyi esas alması, dilin kullanımını ve anlaşılmasını kolaylaştırıcı bulunur. Molière'in komedi tarzını yaygın bir şekilde kullanması, geleneksel tiyatromuzdan dolayı tercih sebebi olur. Ancak, komedinin yanlış ve eskiyi tenkit etmedeki gücü de tercih edilmesinin bir başka sebebidir. Bu yüzden modern tiyatronun inşasında Molière ismi oldukça önemlidir.

Anahtar kelimeler: Türk Edebiyatı, Tiyatro, Komedi, Molière, Çeviri.

TRANSLATION AND THEATER: THE TRANSLATIONS OF MOLIÉRE'S LITERARY WORKS ON TURKISH THEATRE

ABSTRACT

There has been a great French effect on Turkish culture since the second half of the 19th century. This effect relates to the fact that intellectuals in this area could speak French. Following closely the French civilization has an influence on the process of revolution. This interaction which was seen especially in the areas of military, medicine, engineering at first, manifested itself strongly in the social and cultural area with the announcement of the rescript of Gülhane. Undoubtedly, apart from the effect of French language, the role of some political developments, such as alliance composed after Kırım War in 1856, cannot be denied.

Especially, the French schools increasing the demand for French language, visits of Muslim youth, especially to France, provide an opportunity to know the French culture and civilization more closely. They think that new genres in Western literature are good intermediaries in order to gain the innovations seen in France. The primary genres of them are journal and theatre. This process releases new literary genres as well as new literature language. The theatre genre, especially translations of Molière, have made great contribution to inveteracy of this new literature language. The fact that theatre is based upon dialogues and showing as well as narrating is thought to be a facilitator as regards of using and understanding the language. That Molière widely uses the style of comedy is the reason of preference due to our traditional theatre. However, another reason of preference is the power of

comedy in criticising the wrong and the old. Therefore, Molière is of great importance in the creation of contemporary theatre.

Key Words: Turkish Literature, Theatre, Comedy, Molière, Translation.

1. GİRİŞ

Edebiyat-çeviri ilişkisi, bir kültür faaliyeti olduğu kadar aynı zamanda sosyo-politik bir olgudur. Son dönem Osmanlı edebiyatındaki çeviriler, herhangi bir stratejiye bağlı olmadan yapılmış ve çerçevesi sosyo-politik gelişmeler tarafından belirlenen kültürel faaliyetler olmanın ötesine geçememiştir.

Bir edebiyatı oluşturan kültürel ortam, çevirinin de sınırlarını belirler. Bu açıdan çeviri, kaynak eserin mahiyeti, kapsamı, fonksiyonu, çeviri-okur ilişkisi ve çevirmen-yayıncı ilişkisi gibi unsurların etkisi altındadır. Türk edebiyatının modernleşme sürecinde çevirinin rolünü anlamak, şüphesiz değişim ve yenileşme çabalarının sosyal, siyasi ve ideolojik çerçevesini anlamakla mümkündür. Bu kapsamda çeviriden beklenen veya bir diğer ifadeyle çeviriye yüklenen görevin ne olduğuna bakmak gerekir. Hemen belirtelim ki söz konusu dönemde düzenli, planlı bir çeviri yapılamadığı gibi, çevirilerin edebiyatın geleceği üzerindeki olumlu-olumsuz tesirleri konusunda da herhangi bir öngörü bulunmamaktadır. Batıdan yapılan çevirilerin başlamasından bir süre sonra, çevrilen eserlerin mahiyeti ve dile hâkimiyet konusunda birtakım itirazlar istisna kabul edilirse, bu konuda ortaya çıkan sakıncaların tartışılmadığı da bir gerçektir.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bu çalışmanın sınırları içerisinde edebiyat-çeviri ilişkisini tiyatro üzerinden görmeye çalışacağız. Böylece bir yaklaşımın özelde edebiyatın, genelde ise toplumun değişim ve gelişiminde çevirinin rolünün ne olduğunu anlamamıza imkân verecektir diye düşünüyoruz. Elbette Türk tiyatrosuyla sınırlanmış olsak da yapılan çevirilerin nicelik olarak tamamının bu makalenin sınırları içinde anlatılması mümkün olmadığından sadece Molière'den Türkçeye aktarılan eserler üzerinden konuyu incelemeye çalışacağız.

2. EDEBİ YENİLİK VE ÇEVİRİ

Son dönem Osmanlı edebiyatında çevirilerin yönünü, sosyal, siyasi ve ideolojik yaklaşımların belirlediği görülür. Yani kültürel ve estetik fayda, sosyal ve siyasi olanın gölgesinde kalır. Çünkü edebî çevirilerden önce devletin sosyo-politik anlamda bir değişim ihtiyacı içinde olduğu yapılmak istenen reformlarla ortaya konur. Yani devlet şu veya bu sebepten dolayı değişimi bir politika olarak belirler. İlk çevirileri yapanların aynı zamanda çeşitli devlet kademelerinde çalışanlar olması, onların çevirdikleri metinlere hangi çerçeveden baktıklarının da bir göstergesidir. Tanzimat Fermanı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal, siyasi ve askerî hayattaki değişiklikler, tercüme edilecek metinlerin mahiyetini ve amacını belirleyen en önemli etkidir.

Türkiye'de 19. asrın sonu ve 20. asrın başında kültürel anlamda tartışılmaya başlayan milliyetçilik hareketleri bizden çok daha önce Avrupa'nın gündemindeydi. Fransız İhtilalinin siyasi neticesi olarak ortaya çıkan yeni düşünceler, Avrupa'da ulus-inşa sürecinin başlamasına vesile oldu. Bu süreçte kültürler, birbirlerini daha yakından tanımaya başladılar. Bu ilişki, daha çok edebiyattan yapılan çevirilerle güçlendi. Bizde de ismini tam olarak vermemekle birlikte mevcut durumdan rahatsızlık ve yenileşme isteği sosyal, siyasi, askerî ve nihayet kültürel hayatta kendini göstermeye başladı. Yeni insan arayışları, Avrupa'daki yeniliği ortaya çıkaran insanın bizde de aranmasından başka bir şey değildir. Bu dönemde Avrupa'da yaygınlaşan düşünce sistemlerine bağlı olarak bizde de bazı değerler önemsenmeye başladı. Akıl, adalet, hürriyet, eşitlik, kardeşlik, meşrutiyet gibi kavramlar bu sürecin önemli köşe taşları oldu.

Avrupa'da matbaanın etkin bir şekilde kullanılması yerel dilin işlenerek standart bir dil hâline gelmesini sağladı. Bu sayede sosyo-kültürel bütünleşme gerçekleşti ve ulus-inşa sürecinin daha sağlıklı yürütüldü (Gürçağlar, 2018: 30).

Bizde ise Avrupa'daki kadar programlı olmamakla birlikte benzer süreçler yaşandı. Edebiyatın mahiyeti, fonksiyonu, dili ne olmalı ile başlayan süreç, zaman içerisinde edebiyattan beklentileri de artırdı. Tarihi köklere yönelme başta olmak üzere edebiyatın millî ve evrensel değerlerle güçlendirilmek istenmesi arka planda bir ulus-inşa sürecini başlatmaktan başka bir şey değildi. Günümüzde edebiyat

kanonu olarak isimlendirilen bu metinler, dün ile bugün ilişkisini kuran yeni anlatım şekillerini ortaya çıkardı. İlk örneklerini Namık Kemal’de gördüğümüz “mazi-hal” kompozisyonu modernleşmenin başlangıcından Meşrutiyet’e oradan da Cumhuriyet’e uzanan süreçte kendisine has bir sesi ortaya çıkardı. Bu ses beraberinde edebî yenilikleri getirdi.

Edebî yenilik isteği, kendi içindeki şartlarla birlikte dışımızdaki dünyada meydana gelen değişikliklere de bağlıdır. Yenilik isteği farklı edebiyatlarla olan münasebetler sonucunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Yenileşmeyi bir ihtiyaç hâline getiren temel unsur, zihniyette meydana gelen değişimlerdir. Bu yüzden çeviri ve zihniyet ile kültür ve medeniyet değişimleri arasında önemli bir bağın olduğu kabul edilir. Bu bağın bir neticesi olarak edebiyatımızı yenileştirme düşüncesi gelişir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, dış dünyada yaşanan gelişmeler bu düşüncenin en önemli basamağını oluşturur. Önce askerî, siyasi ve sosyal hayatımızda önemli değişiklikler meydana gelir; zamanla kültürel hayatımızı da etkiler. İlk başlarda ıslah edilmek istenen ordu için Fransızcadan çeviriler yapılır. Tıbbiyenin kuruluşundan sonra (1827) bunu bilimsel çeviriler izler (Yuva, 2011: 54). Edebî eserlerden yapılan çeviriler daha sonradır.

Çeviri, edebî yeniliklerde çok önemli bir müessesedir. Öncelikle sanatçıların farklı edebiyatlara yönelmeleri ve yönünü döndükleri edebiyatın mahiyetini kavrayabilmeleri bu sayede gerçekleşir. Yeni konuları tanınması, bunların ifade şekillerinden haberdar olması çevirinin etki alanı olarak kabul edilir.

Batı ile ilişkilerde modern edebiyatın gelişmesine katkı yapan iki teşekkül vardır. Bunlar 1832’de kurulan Tercüme Odası ile 1850’de kurulan Encümen-i Dâniş’tir. Bu iki kuruluş özellikle Fransızcadan yapılan çevirilerde öncü rol oynar.

Tercüme faaliyetlerinin başladığı dönemde, sağlayacağı sosyal fayda açısından tiyatro metinlerine diğer metinlerden daha fazla yöneliş olduğu bir gerçektir. Bu süreçte gerek yabancı tiyatro topluluklarının faaliyetleri gerekse Batı’ya giden Osmanlı aydınlarının tiyatro ile ilgili izlenimleri ve buna bağlı olarak tiyatro hakkında gelişen düşünceler bu yönelişin temel sebebidir. Nitekim Türk edebiyatında tiyatro hakkındaki ilk teorik bilgileri yazılı olarak ifade eden Namık Kemal, Batı’daki tiyatro yazarlarının ve kendi eserlerinin gördüğü ilgiden yola çıkarak tiyatro türünün sağlayacağı sosyal fayda hakkında örnekler verir. Bunlar sonraki yıllarda da aynı gerekçelerle önemini korur. Namık Kemal, 1879’da Midilli’den Abdülhak Hâmid’e yazdığı mektupta; “*Shakespeare’e niçin merakın yok? Onun bir muntazamca oyununu tercüme veya adaptasyon suretiyle lisanımıza nakletmiş olsaydın, sanırım ki edebiyatımıza bir büyük hizmet etmiş olurdu*” diyor (1973: 453). Namık Kemal’in birçok yazısında işaret ettiği bu düşünce sonraki yıllarda da kabul görmeye devam eder ve tiyatro-sosyal fayda ilişkisi sürekli ön plana çıkarılır. Nitekim Muhsin Ertuğrul 1961’de kaleme aldığı bir yazıda, “*Toplumların küçükleri için okul ne ise, büyükleri için de tiyatro odur*” der (Ertuğrul, 2002: 213). Tiyatroyu eski hayatın “ocak başı” kabul eden bu nesil, toplumda iyi gitmeyen birçok şeye tiyatro ile çareler bulunacağı inancındadır. Bu inanç sonraki yıllara da taşınır. Mesela, 1938-1948 yılları arasında İngiliz ve Amerikan edebiyatından yapılan ve Maarif Vekâleti tarafından basılan çevirilerde tiyatronun oranı yüzde 72,5’tur (Gürçağlar, 2018: 22).

Şüphesiz bu hemen yapılabilecek bir iş değildir. “*Avrupalıların kendi konularını tiyatroya sokuncaya kadar Yunan ustalarına çiraklık etmeleri gibi*” (Eyüpoğlu, 2002: 215) bizim de Shakespeare’i, Molière’i mutlaka edebiyatımıza kazandırmamız gerekir düşüncesi, yenileşme sürecinin hemen başında gelişir. Böylelikle Batılı eserleri okuyarak onlardan ilham alan yazarlar yetişecek, tercüme vasıtasıyla da yabancı dil bilmeyenlerin Batı edebiyatlarını tanımaları ve ondan ilham almaları sağlanacaktır. Başlangıçta bol miktarda çeviri ve uyarılmanın yapılması böyle bir amacın neticesidir. Bu çabalara sarayın katkısı da ilave edilmelidir. Üçüncü Selim, İkinci Mahmut, Abdülmecit, İkinci Abdülhamit gibi padişahların yerli ve yabancı aylıklı tiyatro sanatçılarının olduğu, bunların çeşitli tiyatro toplulukları kurdukları ve farklı isimler altında düzenli olarak temsiller verdikleri bilinmektedir. Saray ve çevresinin bu sanat faaliyetine ilgi göstermesi, modern tiyatronun benimsenmesinde en önemli unsur olur. Çünkü padişahın aynı zamanda “Halife” sıfatı vardır. Bu durum dinî çevrelerin ve diğer teşekküllerin açıkça tiyatroya karşı cephe almalarını engeller (Sevengil, 1970: 46-160).

Tanzimat Fermanı’nın ilan edildiği 1839’da dört tiyatro binasının yapılması, tiyatronun fizikî alt yapısının hazırlanmasına yönelik bir gayret gibi görülse de aslında saray ve çevresinin tiyatroya olan inancının bir neticesi olarak düşünülmelidir. Özellikle yabancı ülkelerde elçilik görevinde bulunan diplomatların yazdığı sefaretname ve raporlarda tiyatro hakkında verilen bilgiler, sarayın bu konudaki

tavrı üzerinde etkili olur. Bununla birlikte Türkiye’de yaşayan azınlıkların, yabancı elçiliklerin ve sık sık temsiller vermeye gelen yabancı toplulukların tiyatronun gelişmesine önemli ölçüde katkı yaptıkları da bir gerçektir (And, 1976: 7-11). Başlangıçta dar çevrelerde oynanan bu temsiller 1842’den itibaren şehir halkına da açılır (Tanpınar, 1982: 148).

3. TÜRK EDEBİYATINDA MOLIÉRE ÇEVİRİ VE UYARLAMALARI

Molière’in ilk defa Osmanlı coğrafyasına taşınması da azınlıklar sayesinde olur. 1813’de H.A.G Antimosyan tarafından *Zoraki Doktor* ismiyle ve Ermeni alfabesiyle Türkçe çevirisi yapılan Molière’in *Le Médecin Malgré Lui* isimli oyunun etkisi oldukça sınırlı kalır (And, 1974: 50). Bu eserin Sabiha Omay tarafında *Zoraki Hekim* ismiyle yapılan çevirisi Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından 1943 ve 1958’de iki kez basılır. Daha önce Ahmet Vefik Paşa tarafından *Zoraki Tabib* ismiyle uyarlaması yapılan oyunun *Zor ile Hekim* ismiyle sahneye konduğu; Osmanlı Tiyatrosu, Ankara Devlet Tiyatrosu ve Bursa Devlet Tiyatrosu tarafından defalarca sahnelendiği ve ilk baskısı 1869’da Matbaa-i Âmire tarafından olmak üzere birçok kez basıldığı bilinmektedir. Aynı oyunun 1849’da B. Kapsar Tüysüzyan tarafından *Zorla Hekim* ismiyle ve yine Ermeni harfleriyle ve Türkçe olarak yapılan çevirisi Çırağan Sarayı’nda temsil edilir (Anamur, 2013: 722-723). Elbette bütün bu faaliyetlerin, Müslümanlar arasında tiyatronun ecnebilere ait bir eğlence vasıtası olduğu gibi bir algılamayı beraberinde getirdiği; günümüzde dahi böyle bir algının tiyatronun önündeki en büyük engel olduğu bilinen bir gerçektir.

Kültür ve sanat açısından XIX. asrın bir Fransız asrı olduğu kabul edilir. Bu asırda Türk kültürü üzerinde de güçlü bir Fransız etkisinden bahsedebiliriz. Söz konusu etki, Osmanlı aydınlarının ilk öğrendikleri Batı dilinin Fransızca olmasıyla da ilişkilidir. Fransız kültür ve medeniyetinin yakından takip edilmesi, değişim sürecinde Fransız edebiyatını diğer Batılı edebiyatlardan daha cazip kılar. Başta askerlik olmak üzere tıp, mühendislik gibi sahalarda görülen bu etkileşim, Tanzimat’ın ilanıyla birlikte sosyal ve kültürel alanda da kendini güçlü bir şekilde gösterir. Şüphesiz Fransızcanın dışında 1856’da Kırım Savaşı sonucu oluşturulan ittifak gibi bazı siyasi gelişmelerin rolü de inkâr edilemez. Osmanlı coğrafyasında çok hızlı bir şekilde yayılan Fransız okulları önce Fransızcaya ve zamanla Avrupa’ya özellikle de Fransa’ya olan rağbeti artırır. Bunun neticesi olarak Fransız kültür ve edebiyatının daha yakından tanınması mümkün olur.

Aydınlarımız söz konusu süreçte iki önemli keşif yaparlar. Birincisi, sosyal yapının düzenlenmesine katkı yapacak yeni bir edebiyat; ikincisi bu edebî eserleri herkese rahatlıkla taşıyan bir edebiyat dilinin varlığı.

Diğer edebî türlerden daha öncelikli gördükleri tiyatronun bir an önce edebiyatımıza kazandırılması için Fransız edebiyatından tiyatro çevirileri yapılır. Bu süreçte en fazla rağbet gören sanatçıların başında XVII. asırda yaşamış olan Molière gelir. Molière’in komedi tarzını yaygın bir şekilde kullanması, geleneksel tiyatromuzdan dolayı tercih sebebi olur. Ancak, komedinin yanlışı ve eskiyi tenkit etmedeki gücü de tercih edilmesinin bir başka sebebidir. Bu yüzden modern tiyatronun inşasında Molière ismi oldukça önemlidir. 1622-1673 yılları arasında yaşayan ve asıl adı Jean-Baptiste Poguelin olan Molière’den bugüne kadar yüzün üzerinde çeviri yapıldığını görüyoruz. Uyarlama ve Molière etkisinde kaleme alınan telif eserleri de düşündüğümüzde Türk tiyatro külliyyatı içinde Molière’in çok önemli bir yere sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Molière’in Türk edebiyatına taşınması Osmanlı’nın son birkaç asırda giriştiği yenileşme çabaları ile izah edilebilir. Bu dönemde az da olsa kültürel hayatımızda Batılılaşma cereyanının çekirdeğini teşkil edecek Cevdet Perin’in ifadesiyle bir münevver muhit (Perin, 1946: 51) ortaya çıkar. Söz konusu kesim, en azından niyet olarak Türk modernleşmesinin önünü açtığı kabul edilen Tanzimat Fermanı’ndan önceki yıllarda etkili olmaya başlar. Bu aydın kesimin en önemli ismi şüphesiz Mustafa Reşit Paşa’dır. Fransız dilini ve kültürünü çok iyi bilen Mustafa Reşit Paşa, bu devrin aydınının yüzünü Batı’ya dönmesinde çok önemli rol oynar. Molière çevirileri denince akla gelen ilk isim olan Ahmet Vefik Paşa, çalışmalarının birçoğunu Mustafa Reşit Paşa’nın himayesinde ve onun teşvikiyle yapar.

Türk cemiyet hayatını birçok yönden etkileyen Fransız tesiri, Tanzimat’ın ilânından sonra bu kültürü daha yakından tanımaya başlayan şair ve yazarların, edebî hayatımızı etkileyecek bir hareketin içine girmelerini kolaylaştırır. Bu dönemde tercümelerin yanında bol miktarda uyarlamaların yapılması sonraki yıllarda tartışma konusu olur. Özellikle Batı’daki güçlü eserlerin tercüme edilmesinin edebiyatın yenileştirilmesine uyarlamadan daha fazla katkı yapacağı kabul edilir. Bu dönemdeki tartışmaları

sonraki yıllarda değerlendiren Reşat Nuri, tiyatrodaki vaka icat etmenin ve bunlarla enteresan bir piyes kurmanın zorluğuna dikkat çekerek, bunun uzun tecrübelerle ve tiyatro tekniğini öğrenmekle mümkün olacağını söyler. Uydurulan bir vaka etrafında birtakım insanları konuşurmanın piyes zannedildiği dönemde, ne yazık ki buna sanatçıların da kendilerini inandırdığını söyleyen Reşat Nuri, Ahmet Vefik Paşa'nın uyarlamalarını "hazır patron üzerine elbise biçip diken" terzi gibi bilinçli bir adapte süreci olarak değerlendirir. Tiyatroyu da edebiyatı da iyi anlayan Ahmet Vefik Paşa'nın, bir seri Molière tercümesi ve adapteleriyle meydana getirdiği külliyat modern Türk tiyatrosunu Batılı esaslara göre kurma çabasından başka bir şey değildir (Enginün, 2006: 660-661). Bugün bile Molière tercümelerini unutturacak ikinci bir isim maalesef yoktur (Tuncel, 1939: 213). Şimdi Molière'in sanatçılarımız üzerindeki etkisine başlangıçtan itibaren kısaca bakalım:

Bu süreçte modern edebiyatın ilk ürünü kabul edilen *Şair Evlenmesi*'nin Molière tesirinde kaleme alınmış olması, geleneksel seyirlik oyunlarımızın yanında yukarıda sözünü ettiğimiz tesirin de bir neticesidir

Adana valiliği sırasında tiyatro binası yaptıran ve bir de tiyatro topluluğu kuran Ziya Paşa tiyatro vadisinde eser vermez, sadece Molière'in *Tartuffe*'ünü manzum bir şekilde *Riyanın Encamı* ismiyle Türkçeye tercüme eder.

Şinasi ve Ziya Paşa'dan sonra Ahmet Vefik Paşa ve Direktör Ali Bey gibi isimlerin bu edebî türün benimsetilmesinde önemli rol oynadıklarını görüyoruz. Söz konusu yazarlar üzerinde öncekiler gibi Fransız edebiyatının ve özellikle Molière'in etkisi vardır. Ahmet Vefik Paşa Molière'den *Zor Nikâh*, *Yorgaki Dandini*, *Zoraki Tabip* başta olmak üzere manzum ve nesir birçok oyun uyarlar. Bursa Valiliği sırasında bu şehre bir de tiyatro binası yaptırır. Metin And'ın Ahmet Fehim'in anlarına dayanarak verdiği bilgiye göre, Ahmet Vefik Paşa tiyatro çalışmalarına destek vermek amacıyla kurulan *Tiyatro Muhibbi Encümeni*'ne üye olur ve Molière'in otuz dört eserini dilimize çevirir. On dokuz basılan eserlerden sadece on altısının günümüze gelir (1983: 205). Ahmet Vefik Paşa'nın Molière'den yaptığı adapteleri arasında *Dudu Kuşları*, *Kadılar Mektebi*, *Tabib Aşkı*, *Zoraki Hekim*, *Savrak* ve *Merakî*'yi sayabiliriz. Bu çeviri ve uyarlamaların tamamının Bursa'da yaptırdığı tiyatrodaki temsil edildiği çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir.

Bu dönemde tiyatronun tanıtılmasına hizmet edenlerden biri de Direktör Ali Bey'dir. Doğu ve Batı kültürüne hâkim olan Ali Bey, tiyatroyu iyi bilen, başarılı bir komedi yazarı olarak dikkat çeker. Kaleme aldığı telif ve uyarlamalarda Molière tesiri açıkça görülür. 1869'da yazılan ve *Abdi Ağa* ismiyle de temsil edilen *Misafir-i İstiklâl*, 1870'de yazılan ve Molière'in *George Dandin* isimli eserinin çevirisi olan, *Memiş Ağa* ismiyle de sahnelenen *Tosun Ağa*, aynı yıl kaleme aldığı *Kokona Yatıyor*, 1871'de yazdığı *Ayyar Hamza*, 1872'de yazdığı *Geveze Berber*, 1875'de kaleme alınan *Gavo Minard ve Şürekası*, 1878'de yazdığı *Yarabbim Şükür Sofra Kuruldu* ve *Çingirak* isimli oyunları Direktör Ali Bey'in modern Türk tiyatrosunun kurulmasında son derece önemli bir isim olduğunu gösterir.

Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa Valiliği sırasında ona tiyatro çalışmalarında yardımcı olan Ferâizcizâde Mehmet Şakir sonraki yıllarda Molière tarzında oyunlar yazarak bu sürece çok önemli katkıda bulunur. Metin And ve Cevdet Kudret gibi, edebiyat tarihçilerinin "Türk Molière'i" dedikleri Ferâizcizâde Mehmet Şakir, yazdığı oyunları sonraki yıllarda *Menâzirü'l-Letâif* (Güldürücü Manzaralar) ismiyle tek bir kitapta toplar. Bu oyunlar şunlardır: *Teehhül yahut İlk Göz Ağrısı*, *İnatçı yahut Çöpçatan*, *Evhamî*, *İcab-ı Gurur yahut İnkılâb-ı Muhabbet*, *Kırk Yalan Köse*, *Yalan Tükendi*, (*Kırk Yalan Köse'nin devamı niteliğindedir*) *Hastalık Hastası*, *Cimri* ve *Çömlek*.

Molière tesirinin sadece bu isimlerle sınırlı kalmadığı; sonraki yıllarda eserler veren birçok sanatçının eserlerinde de bu tesirin söz konusu olduğunu söylemeliyiz. Ali Haydar, Ebuzziya Tefik, Ahmet Hilmi, Mirza Habip, Teodor Kasap bu isimlerden ilk akla gelendir. Rezaizade Mahmut Ekrem ve Hüseyin Rahmi gibi yazarlarda da Molière etkisi çok açık bir şekilde görülür.

Hasan Anamur, *Başlangıcından Bugüne Fransızcadan Türkçeye Yapılmış Çeviriler ile Fransız Düşünürler, Yazarlar, Sanatçılar Üzerine Türkçe Yayınları İçeren Bir Kaynakça Denemesi* isimli çalışmada, Molière'den Türkçeye çevirisi yapılan oyunlar ile Molière üzerine yapılan çalışmaların listesini verir (2013: 714-736). Söz konusu listede dikkat çeken çok önemli ayrıntılar vardır. Mesela, Molière'in 1664'de kaleme aldığı *Tartuffe* isimli oyunun on üç ayrı çevirisi yapılır. Yine Molière'in *Cimri* (1668), *Hastalık Hastası* (1673) *Georges Dandin* (1668), *Kibarlık Budalası* (1670) en fazla çevirisi yapılan eserler arasındadır. Aynı oyunun farklı isimler altında bol miktarda çevrilmesi, Molière

çevirilerinin diğere bir yönüdür. Bu liste incelendiğinde en başarılı çevirilerin Cumhuriyet sonrasında yapıldığı görülür. Yukarıda da kısaca değindiğimiz, uyarlama yerine sağlam çeviriler yapma düşüncesi bu dönemde daha kabul görür. Şüphesiz bütün bu tespitler, Molière'in Türk tiyatrosuna katkısını anlama noktasında bize yardımcı olur.

Molière çevirilerinin, çevirinin genel problemleri etrafında göstereceğimiz sorunları da vardır. Tanzimat aydınlarının Batılı dilleri ilerleyen yaşlarda öğrenmiş olmaları, çıkış dili ile varış dili arasında bağlantı kurmada karşılaşılan zorluklar, çeşitli sebeplerden dolayı metin içerisindeki bazı bölümlerin çevrilmemesi gibi sebepler ilk akla gelenlerdir. Başlangıçta uyarlama/adapte daha ilgi görür, çünkü çevirinin yukarıda saydığımız problemlerini burada bertaraf etmek daha kolaydır. "Uyarlamalı çeviri" denilebilecek bu tip aktarmaları Ahmet Vefik Paşa'nın Molière çevirilerinde karşılaşılan problemlerden hareketle inceleyen Atila Tolun şöyle der:

"Uyarlamalı çeviri denilince, çıkış dilinin anlamsal malzemesini alıp insanıyla, ortamıyla, giysileriyle, yaşamıyla varış dilinin yerlisi durumuna getirme çabası akla gelir. Çevirmen, anlama, kavrama, değerlendirme yeteneklerini başka değerlerle harekete geçirir bu kez. Kahramanları yeni kimlikleriyle varış dilinin uygarlık düzeyine ekin birikimine getirip koyar" (1987: 102).

4. MOLIÈRE ÇEVİRİLERİNİN TÜRK TİYATROSUNA ETKİLERİ

Çalışmamızdaki amaç edebiyat-çeviri ilişkisiyle birlikte, edebiyatın modernleşmesi sürecinde çevirinin ve hususiyile Molière'den yapılan çevirilerin edebiyatımızdaki tesirini görmektir. Bunu sadece tiyatro eserlerinde takip etmek doğru gibi görünse de, özellikle kurmaca eserlerdeki bazı tiplerin oluşturulmasında Molière tesirinin peşine de düşmek gerektiğini düşünüyoruz.

Türk tiyatrosunun tefrika edilen ilk eseri *Şair Evlenmesi*'nin Molière tesiriyle kaleme alınan bir komedi olduğu bütün edebiyat tarihlerinin ortak kanaatidir. Konusu itibariye ortaoyunu ve meddah hikâyelerini çağrıştıran bu oyunun tiplerinin önemli bir kısmı da geleneksel tiyatronun izlerini taşır (Şengül 2016: 30-40). Birinci perdesi olmadığı için çok belirginleşmemiş Müştak Bey tipi, bu oyunda Molière etkisini görebileceğimiz en önemli figürdür. Bu etkinin bir başka anlamı da Molière tesirinin ilk telif eserlerden itibaren Türk tiyatrosunda görüldüğü gerçeğidir.

Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa Valiliği sırasında ona tiyatro çalışmalarında yardımcı olan Ferâizcizâde Mehmet Şakir sonraki yıllarda Molière tarzında oyunlar yazarak bu sürece çok önemli katkıda bulunur. Metin And ve Cevdet Kudret gibi, edebiyat tarihçilerinin "Türk Molière'i" dedikleri Ferâizcizâde Mehmet Şakir, yazdığı oyunları sonraki yıllarda *Menâzirü'l-Letâif* (Güldürücü Manzaralar) ismiyle tek bir kitapta toplar. Bu oyunlar, *Teahhül yahut İlk Göz Ağrısı*, *İnatçı yahut Çöpçatan*, *Evhamî*, *İcab-ı Gurur yahut İnkılâb-ı Muhabbet*, *Kırk Yalan Köse*, *Yalan Tükendi*, (*Kırk Yalan Köse'nin devamı niteliğindedir.*) *Hastalık Hastası*, *Cimri* ve *Çömlek* ismiyle Türkçeye aktarılır. Çöpçatan, inatçı, hastalık hastası, dolandırıcı, yalancı ve gurur budalası gibi marazî tiplerin işlendiği bu kalem tecrübeleri Türk tiyatrosunun önemli eserleri arasındadır (And, 1992: 76-77). Eserlerinde Molière tesiri açıkça görülen yazar, çağdaşları genelde çeviri ve adaptelerle meşgul olurken, tiyatro tekniği bakımından dönemine göre son derece başarılı telif eser yazmayı tercih eder. *Menâzir-ül-Letâif* isimli eserinde neden telif eserler kaleme aldığını şöyle izah eder:

"Sekiz yıl önce bu neşe ile bazı hikâyeler karalamıştım. Çünkü ağır işler ve zorluklarla yorulan zihinlere tazelik ve dinçlik vermek ve o vesile ile bazı görenekleri de göstermek üzere artık hoş ve güldürücü hikâyeler yayınlıyarak, okurların kalplerini ferahlatmak gerekir. Hatta bu düşünce ile konuşma tarzında yazılmıştı. Bu eserler çeviri ve şundan bundan olmayıp, kendi önemsiz düşünce bahçemizin iyi kötü ürünleridir" (Kurtuluş, 1987: 62).

Yukarıda Ahmet Vefik Paşa'nın Molière çevirilerini ve onun eserlerinden yaptığı uyarlamalara kısaca değinmiştik. Haldun Taner 1969'da yazdığı *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* isimli oyununda yukarıda verdiğimiz bilgileri oyun kurgusu içinde anlatır. Söz konusu oyun, Molière'in *George Dandin*'inin üç ayrı yorumla sahnelenmesiyle gelişir (Enginün, 2006: 659). Bu oyunda Paşa'nın Bursa Valiliği sırasında çeviri ve uyarlamaları ile Türk tiyatrosuna yaptığı katkı anlatılır. Söz konusu katkı sadece çeviri düzeyinde değil, tiyatronun fizikî altyapısı ve tiyatro oyuncularının yetiştirilmesi yönünde de yapılmıştır. Haldun Taner, Ahmet Vefik Paşa'nın ağızından Cumhuriyetin ilk yıllarında tartışılan uyarlamaların edebiyatın yenileşmesine olumsuz yönde etkisi düşüncesine de cevap niteliğini taşıyan şu tespiti yapar:

“Doğru yol garbı ne taklit ne de adapte. Doğru yol, galiba, Türk insanından, Türk şartlarından, Türk mevzularından hareket edip, hem öz, hem biçim bakımından bir Türk tiyatrosuna varmak. Biz ancak bu kadarını yaptık. Bundan ötesini de gelecek nesiller başarsın artık...” (1971: 37).

Tiyatro ile ilgili bu tespitlerden sonra, diğer kurmaca türlerde bu etkinin ne ölçüde olduğunu görmek açısından 20. asrın ilk yarısında eser veren Hüseyin Rahmi'ye bakmak istiyoruz. Günümüzden neredeyse 90 yıl önce yazılan bu eserlerde söz konusu tesir, sadece konu ve tema da değil; daha çok hayatın farklı cephelerini görmemize yardım edecek kurmaca kahramanlarda da vardır. Konuyu fazla uzatmadan söz konusu tesiri birkaç eser üzerinden kısaca görmeye çalışalım.

Hüseyin Rahmi'nin *Cehennemlik* (1919) isimli romanı, aralarında yaş farkı bulunan ve hastalık korkusu içinde olan insanların ilişkilerini anlatır. Daha doğrusu evin uşağına göz koyan ve onu baştan çıkarmaya çalışan yaşlı bir kadının hikâyesidir. Bu konu esas itibariyle Molière'den alınmıştır (Yalçın, 2000: 129-130). *Efsuncu Baba* (1924), *Cehennemlik* romanında olduğu gibi oluşturduğu kahramanlar itibariyle Molière'in oyunlarını hatırlatır. Bu eserde tılsım inanan ve gizli hazineler peşinde olan “Orta çağ atığı” (Kaplan, 1976: 461) bir tipin hikâyesi anlatılır. Ana kahraman Enveri'nin ortaya konuşundaki tutarsızlıklar (Yalçın, 2000: 124-125) eserdeki uzun diyaloglar söz konusu eserin Molière'in *Hastalık Hastası* isimli oyunundan hareketle kaleme alındığını hissettirir.

Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu? (1927) isimli romanın kahramanı Makbule, konu üzerinde çalışanlardan birçoğuna göre Molière komedilerinden kaçan tiplere benzer. Erkeklerden yana şansız bir ömür geçiren ve bu açlığı her fırsatta belli eden Makbule Hanım, Molière komedilerindeki talihsiz evliliklerin mutlu edemediği kadınlara benzer (Kaygana, 2008: 258-259). 1927'de kaleme alınan *Kokotlar Mektebi* işlediği konu itibariyle ahlaksız bulununca, sanat-ahlak ilişkisi konusundaki tartışmaları da beraberinde getirir. Eserin ahlak dışı şeklinde değerlendirilişini reddeden Hüseyin Rahmi, söz konusu romanı Molière'in *L'Ecole de Mari* adlı piyesinden ilham alarak yazdığını söyler (Kaygana, 2008: 315). Eser, cinsel arzularını hayat görüşü haline getirenlerin hikâyesidir.

Mehmet Kaplan, Hüseyin Rahmi'nin eserlerinde oldukça geniş bir şekilde yer alan Molière tesirinin yansımasını “cehalet ve kültür komiği” şeklinde isimlendirirken yukarıda kısaca bahsettiğimiz ve büyük bir kısmı Cumhuriyetten sonra kaleme alınan romanlarında “İçgüdülerine göre yaşamayı hayat felsefesi haline getiren ve klasik ahlaki ret ve inkâr eden tipler” oluşturduğunu söyler (Kaplan, 1976: 474). Bu tiplerin Türk edebiyatına Batı'dan özellikle Molière'den yapılan çeviriler vasıtasıyla taşındığını söylemeliyiz.

Elbette modern tiyatronun kuruluşunu sadece Molière ile izah etmek doğru bir tespit olamaz. Onun yanında Shakespeare'in başta *Hamlet*, *Macbeth*, *Kral Lear* olmak üzere birçok eserinin Türkçeye çevirisi, modern Türk tiyatrosuna gelişmesinde son derece önemli bir rol oynadı. Shakespeare ismi apayrı bir inceleme konusu olacağı için bu kadarını hatırlatmakla yetinelim.

5. SONUÇ

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz. Değişmek isteyen edebiyatlar, yönünü döndükleri edebiyattan çeviriler yapmak suretiyle bir tanıma ve etkilenme dönemi yaşarlar. Bu kaçınılmaz bir süreçtir. Yani çeviri ve uyarlama basamaklarından geçmeden değişim hedeflerine uygun telif eser verilemez.

Türk Edebiyatında çeviri ve uyarlamalarla başlayan Molière'i tanıma süreci de dâhil yapılan bütün çalışmalar, toplumda meydana getirilmek istenen değişime bağlı olarak izah edilebilir. Bu tiplerin birçoğu karikatürizedir, üzerlerine gülmek için hazırlanmıştır. Ama nihai hedef bu olumsuz tipleri okuyucunun gündemine taşımaktır.

Molière de XVII. asırda aynı şeyi yapıyordu. Yani o da hayatta iyi gitmeyen şeyleri ya da hayatın tuhaflıklarını işlediği konu ve oluşturduğu tipler aracılığı ile halkın gündemine taşıyordu. Şüphesiz bu edebiyatta faydacı bir yaklaşımdır. Ancak değişmek ve yenileşmek isteyen toplumlar için bu kaçınılmaz bir süreçtir. Bu süreci, Molière kadar başarılı olmazsa da birçok sanatçı bizde de sürdürmek istemiştir. Edebiyatımızdaki Molière tesirinin çok önemli bir göstergesi olan bu anlayış, geleneksel seyirlik oyunlarımızın asırlık tipleriyle birleşerek, yazıldığı dönemin sosyal ve siyasi problemlerine cevap verebilecek yeni tipleri ortaya çıkarır. Bunlar, daha çok üzerlerine gülünen ama

gerçekte yaşanan çağın başta cehalet ve tembellik olmak üzere önemli problemlerini eleştiren edebî eser kahramanları olurlar.

Milletlerin yaşadığı coğrafyalar farklı olsa bile, zaman zaman hikâyelerinde benzerlikler olabiliyor. Özellikle değişen, modernleşen toplumlarda bu hikâyelerin kesişenleri daha fazladır. Bu yüzden farklı bir coğrafyalarda kurulan edebî metinler de bizim coğrafyamızdaki insanı güldürüp düşündürüyor.

Toplumda bir inkılap meydana getirmek isteyen idealistler bu kesişenleri şüphesiz en iyi fark edenlerdir. Molière'in anlattığı olaylar ve kurguladığı kahramanlar bir tarafıyla değişen toplumlarda benzerlerini görebileceğimiz fotoğraf kareleridir. Bu benzerlik Türk edebiyatında da vardır ve neticeleri itibarıyla edebiyatımızın gelişme sürecine olumlu katkı yapmıştır.

KAYNAKÇA

- Anamur, H. (2013). *Başlangıcından Bugüne Fransızcadan Türkçeye Yapılmış Çeviriler ile Fransız Düşünürler, Yazarlar, Sanatçılar Üzerine Türkçe Yayınları İçeren Bir Kaynakça Denemesi*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- And, M. (1972). *Türk Tiyatro Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- And, M. (1974). Türkiye’de Molière, *Tiyatro Araştırmaları Dergisi –Molière Özel Sayısı*, 5, 49-51.
- And, M. (1976). *Osmanlı Tiyatrosu Kuruluşu-Gelişimi-Katkısı*, Ankara: D.T.C.F. Yayınları.
- And, M. (1983). *Türk Tiyatrosunun Evreleri*, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1839-1923)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ertuğrul, M. (2002). Tiyatronun Değeri, *Sanat ve Edebiyatta Temel Kavramlar*. (Haz: Yakup Çelik), İstanbul: Nehir Yayınları, 213-214.
- Eyuboğlu, S. (2002). Tiyatro Üstüne, *Sanat ve Edebiyatta Temel Kavramlar*. (Haz: Yakup Çelik), İstanbul: Nehir Yayınları, 215-216.
- Gürçağlar, Ş. T. (2018). *Türkiye’de Çevirinin Politikası ve Poetikası 1923-1960*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaplan, M. (1976). Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 459-475.
- Kaygana, M. (2008). *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasındaki Romanlarında Yapı, Tema ve Anlatım*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtuluş, H. (1987). *Türk Tiyatrosu*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Namık Kemal (1973). *Namık Kemal’in Mektupları*. (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Perin, C. (1946). *Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri*, İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Sevengil, R. A. (1970). *Saray Tiyatrosu*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Şengül, A. (2016). *İbrahim Şinasi Şair Evlenmesi –İnceleme-Metin-Tıpkıbasım*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Taner, H. (1971). *Keşanlı Ali Destanı-Sersem Kocanın Kurnaz Karısı*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Tanpınar, A. H. (1982), *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitapevi.
- Tolun, A. (1978). Uyarlamalar ve Ahmet Vefik Paşa’nın Molière Uyarlamalarının özellikleri, *Türk Dili –Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 322, 96-104.
- Tuncel, B. (1939). Tercüme Hakkında –Netice-, *Oluş*, 14, 212-213.
- Yalçın, A. (2000). *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, Ankara: Günce Yayınları.
- Yuva, G. M. (2011). *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The fact that Muslim youth go to Europe, especially France, enables them to get to know French culture and literature more closely. The aim of our study is to translate together in the literature-translation relationship for the modernization of literature and to see the effects of the translations especially from Molière. Although it seems correct to follow this only in theatrical works, we think that it is also to pursue the influence of Molière especially in the creation of some types of fictional works.

Methodology

Especially Molière translations have a significant contribution to the innovation of Turkish literature. It is necessary that the theater causes dialogues, it is based on showing beside the narration, the language should be discussed and understood. Molière's widespread use of comedy style is chosen from our traditional theater. However, the wrong of comedy and its power in criticizing the old is another reason for its preference. The name Molière is very important in the construction of the modern theater. In our study, we first examined the translations from Molière. We looked at it later. In particular, we studied the effects of traditional theater together with Molière in works written in comedy style.

Findings (Results)

The direction of the fictional works, which were translated recently, was determined by social, political and ideological approaches. In other words, economic and aesthetic benefits remain in the shadow of the social and political. Because the literary translation is done first, why the state needs a change in socio-political reform reforms. So the policy is essential. The fact that the first translators are also employees with various levels is an indication from which frame they look at the texts they translated. The edict of Tanzimat and the changes in social, political and military life that occur accordingly are the most important factors that determine the nature and purpose of the texts to be translated. The effective use of the printing press in Europe has enabled the local language to be processed and become a standard language. In this way, socio-cultural integration took place and the nation-building process was carried out more healthily. This process followed a similar direction in our literature, which varied with translations. There are two organizations that contribute to the development of modern literature in relations with the West. These are the Translation Room established in 1832 and Encümen-i Dâniş, founded in 1850. These two organizations play a leading role, especially in translations from French.

Conclusion and Discussion

Literatures that want to change experience a period of recognition and influence by making translations from the literature in which they turn. This is an inevitable process. In other words, copyright works in accordance with the change targets cannot be issued without going through the translation and adaptation steps. It is a fact that in the period when the translation activities started, there was more inclination towards theater texts than other texts in terms of social benefits. In this process, both the activities of foreign theater groups and the impressions of the Ottoman intellectuals going to the West about the theater and the thoughts developed about the theater are the main reason for this trend. Molière's move to the Ottoman geography for the first time is thanks to the minorities. This situation brings with it a perception that the theater is a means of entertainment for Muslims among Muslims. This prevents the theater from developing properly in terms of quality and quantity. All studies, including the process of getting to know Molière, which started with translation and adaptations in Turkish Literature, can be explained depending on the change desired in the society. Many of these types are cartoonish, prepared to laugh over them. But the ultimate goal is to bring these negative types to the reader's agenda. Idealists who want to create a revolution in the society are undoubtedly the best people to notice these crosses. Molière's comedy style was brought to the Ottoman geography by Molière's first default, thanks to minorities. This situation brings with it a perception among the Muslims that the theater is in the entertainment mode of foreigners. This prevents the theater from developing as in its quality and quantity. The studies carried out in the process dealing with translation and adaptations in Turkish Literature can be explained depending on the change to be created in the society. Many of these types are cartoonish, prepared to laugh over them. But the ultimate goal brings these negative types to the reader's agenda. Idealists who want to create a revolution in society are undoubtedly the best

difference for these crosses. The events told by the film and the heroes he edited are photographs in which we can see similar ones in different societies. This similarity exists in Turkish literature, and has its consequences that has been positive for the development of our literature.